

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Derleme Makale / Review Article

Hortikültürel Terapinin Adli Sosyal Hizmet/Suç Alanında Kullanımı

The Use of Horticultural Therapy in the Field of Forensic Social Work / Crime

Selin KOÇAK¹

¹ Arş.Gör., Başkent Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal
Hizmet Bölümü,
selinkocak@baskent.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-9876-1945

Başvuru: 02.11.2021
Kabul: 07.02.2022

Atıf:
Koçak, S.. (2022). Hortikültürel
terapinin adli sosyal hizmet/suç
alanında kullanımı. *Toplum ve Sosyal
Hizmet*, 33(2), 635-652. DOI:
10.33417/tsh.1018315

ÖZ

Sosyal hizmet mesleğinde bireylerin bütüncül iyilik halini sağlamak amacıyla farklı rehabilitasyon yöntemlerinden yararlanılmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının çalıştığı alanlar, kurum yapıları ve politikaları sosyal hizmet müdahalelerini şekillendiren unsurlardan birkaçıdır. Suça yönelen bireyler konusu da adli sosyal hizmet alanı içinde temel çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Bireylerin suç işleme nedenleri bireysel, ailesel, çevresel ve toplumsal birçok faktörden etkilenmektedir. Bu nedenle rehabilitasyon süreçleri daha da önem kazanmaktadır. Hortikültürel terapi bu noktada sosyal hizmet uzmanlarına yenilikçi ve farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Hortikültürel terapi bitki, bahçe ve yeşil alanların bir amaç doğrultusunda kullanılmasıyla bireylerin psikolojik, fiziksel, sosyal anlamda gelişimine destek olmaktadır. Terapide doğa ve insan arasındaki döngüsel ilişki, kendini bulunduğu yere ait hissetme ve karşılıklı bağımlılık vurgulanmaktadır. Suç alanında madde bağımlılığı, öfke kontrolü, benlik saygısının artırılması, grup aidiyeti gibi konularda hortikültürel terapi kullanılan bir yöntemdir. Bu çalışmanın amacı hortikültürel terapi kavramından başlanarak hortikültürel terapinin adli sosyal hizmette suçluların rehabilitasyonunda kullanımına ilişkin bir çerçeve çizmektir.

Anahtar kelimeler: Adli sosyal hizmet, Hortikültürel terapi, Suç

ABSTRACT

In order to ensure the holistic well-being of individuals in the social work profession, different rehabilitation methods are used. The fields, institutional structures and policies in which social workers work are some of the elements that shape social work interventions. The issue of individuals who are committed to crime also constitutes one of the main areas of study within the field of forensic social work. The reasons why individuals turn to crime are influenced by many individual, familial, environmental and social factors. Therefore, rehabilitation processes are becoming more important. At this point, horticultural therapy offers social workers an innovative and different perspective. Horticultural therapy supports the psychological, physical, and social development of individuals by using plants, gardens, and green spaces for a purpose. In therapy, the cyclical relationship between nature and man, feeling of belonging to the place and interdependence are emphasized. Horticultural therapy is a method used in the field of crime in subjects such as substance abuse, anger control, increasing self-esteem, group belonging. The aim of this study is to draw a framework for the use of horticultural therapy in the field of crime in forensic social work, starting from the concept and its development.

Keywords: Forensic social work, Horticultural therapy, Crime

GİRİŞ

Doğa ve insan arasındaki etkileşim, yeşil alanların iyileştirici gücü, fiziksel çevrenin insan sağlığı üzerindeki etkisi içinde bulunduğumuz pandemi dönemi ile birlikte daha fazla üzerinde durulmaya başlanan bir konu haline gelmiştir. Doğa ve insan arasındaki etkileşim önem kazanmaya başlamıştır. Bireylerin psikososyal açıdan iyilik hallerini sağlamak amacıyla çeşitli müdahale teknikleri, rehabilite yöntemleri kullanılmaktadır. Odağında doğa ve yeşil alan bulunan bir yaklaşım olan hortikültürel terapi kişilerin fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel, psikolojik yönden gelişimini sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Sosyal hizmet de en temelde kişilerin bütüncül iyilik halini sağlamayı amaçlamaktadır. Hortikültürel terapi en genel tanımı ile bahçecilik faaliyetleri ile insanların rehabilite edilmesi anlamına gelmektedir (Shoemaker, 2014). Ekolojik çevreye yapılan vurgunun arttığı dikkate alındığı zaman sosyal hizmette hortikültürel terapinin kullanımı ele alınması gereken bir konu olarak görülmüştür.

Hortikültürel terapi ve sosyal hizmetin kesiştiği noktalar bulunmaktadır. Hortikültürel terapinin amacı kısaca çeşitli faaliyet türleri ile birlikte bilişsel ve psikososyal yönden bireylerin, grupların gelişimini olumlu etkilemek olarak açıklanabilir. Hortikültürel terapi engellilik (Im, Park ve Son, 2018; Suchocka ve ark., 2019), kadın (Min ve ark., 2014), yaşlılık (Chan ve ark., 2017; Predny ve Relf, 2008), ruh sağlığı problemi (Howarth ve ark., 2016; Siu, Kam ve Muk, 2020) olanlar gibi farklı sorun ve ihtiyaçlara sahip kişilere yönelik uygulamaları içermektedir. Hortikültürel terapiden yararlanan bireyler aynı zamanda sosyal hizmetin müracaatçı gruplarını oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında hortikültürel terapi sosyal hizmet uzmanlarının yararlanabileceği bir müdahale tekniği anlamına gelmektedir. Birçok grupta uygulanabilen hortikültürel terapi suç alanında da kullanılmaktadır. Suçlulara yönelik hortikültürel terapi yöntemlerinin kullanıldığı birçok araştırma mevcuttur (Rice ve Remy, 1994; Richards ve Kafami, 1999; Twill, Purvis ve Norris, 2011). Suç ve suçlulara yönelik çalışmalar adli sosyal hizmet alanının içinde yer almaktadır. Bu nedenle hortikültürel terapi suçluların rehabilite edilmesinde kullanılan bir terapi yöntemi olmakla aynı zamanda adli sosyal hizmette de uygulanabilen yöntem haline gelmektedir.

Kişiler şiddet, istismar, uyuşturucu madde kullanımı ve satıcılığı, cinayet gibi suçlardan dolayı adalet mekanizması içinde çeşitli kuruluşlarda kalmakta ve bu kuruluşlardan hizmet almaktadırlar. Adli sosyal hizmet kapsamında mahkemelerde, cezaevlerinde, denetimli serbestlik kuruluşlarında suçun tekrarının önlenmesi ve suçluların yeniden topluma kazandırılmasında sosyal hizmet uzmanları birtakım mesleki uygulamalar gerçekleştirmektedir. Suçun sosyal, ekonomik, psikolojik birçok nedeni bulunmaktadır. Kişilerin bireysel özellikleri, aile yapıları, sosyal çevreleri, arkadaş ilişkileri gibi pek çok etken suça yönelmelerine sebep olabilmektedir. Bu faktörler ve suç işleyen bireyler üzerindeki etkileri suçlularla yürütülecek mesleki çalışmaları da şekillendirmektedir. Bireysel görüşmeler, grup çalışmaları (öfke kontrol, madde kullanımını ortadan kaldırmaya yönelik, benlik saygısı vb.) bu uygulamalardan bazılarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda adli sosyal hizmet uygulamaları kişilerin sosyal, ekonomik, psikolojik açıdan güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu

amaç doğrultusunda da çevresi içinde birey yaklaşımından yola çıkmaktadır (Gönültaş ve Coşkun, 2020). Hortikültürel terapi de suç alanındaki çalışmalar ile benzer amacı taşımaktadır. Hortikültürel terapinin suç alanında madde bağımlılığının, öfke kontrolünün önlemesine yönelik fiziksel, sosyal, bilişsel etkileri (Ascencio, 2018; Lee ve ark., 2021) sosyal hizmetin rehabilite edici işlevine katkı vermektedir. Bu durum adli sosyal hizmet ve hortikültürel terapi alanının ortak yönünü oluşturmaktadır. Hortikültürel terapi alıştırdığımız sosyal hizmet müdahalelerinden ayrılarak sosyal hizmet uzmanları için alternatif bir uygulama alanı sunmaktadır.

Çalışmanın amacı sosyal hizmette giderek daha önemli bir yere gelen ekoloji ve suç alanlarını bir araya getirerek hortikültürel terapinin adli sosyal hizmette suç alanında kullanımını açıklamaktır. Bu doğrultuda hortikültürel terapinin ne olduğu, hangi faaliyetleri içerdiği bilgilerden başlanarak adli sosyal hizmet, suç ile hortikültürel terapi arasındaki ilişki ve hortikültürel terapinin suçlular üzerindeki etkilerine değinilecektir.

Hortikültürel Terapi Nedir?

Hortikültürel terapi yeni bir yaklaşım olarak algılanmasına rağmen eski çağlardan itibaren farklı alanlarda rehabilitasyon amaçlı kullanılan bir yöntemdir. Doğanın, bitkilerin, insanlar üzerindeki olumlu etkileri milattan önceki yıllara dayanmaktadır. Mezopotamya'daki bahçeler, Orta Çağ'da hastaların iyileşmesi için oluşturulan manastır bahçeleri, yaralı askerlerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik sağlıklarının geliştirilmesi için bitkilerden yararlanması hortikültürel terapinin geçmişteki kullanım alanlarından bazılarıdır (Scott, 2017). Hortikültürel terapinin kullanım alanlarından anlaşılacağı gibi bireylerin veya grupların psikososyal sorunlarının çözümünde amaca ulaşmak için yararlanılan bir tekniktir (Relf, 1997; akt.Predny ve Relf, 2000:26). Hortikültürel terapi kavramı yerine veya bu kavram ile birlikte kullanılan başka terimler de bulunmaktadır. "Bahçecilik terapisi", "terapötik bahçecilik" kavramları genellikle aynı anlamda kullanılmaktadır. İki kavram da hortikültürel terapi anlatımı içinde yer almasına rağmen farklı anlamlara gelmektedir. Bahçecilik terapisi bitkilerin eğitilmiş bir meslek elemanı tarafından belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için bir araç olarak kullanılmasıdır. Terapötik bahçecilik ise bireylerin bitkileri ve bahçecilik faaliyetlerini kullanarak iyilik hallerini geliştirebilecekleri bir süreci ifade etmektedir (Annersted ve Wahrborg, 2011:372). Hortikültürel terapi kavramı ile birlikte "terapötik bahçeler" terimi de ortaya çıkmıştır. Terapötik bahçeler bitkilerin yer aldığı ve doğa ile etkileşimi sağlama odaklı alanlardır. Katılımcıların ihtiyaçlarına göre pasif veya aktif şekilde etkinlikler düzenlenmektedir. İyileştirici bahçeler, rehabilitasyon bahçeleri ve onarıcı bahçeler dahil olmak üzere birçok tedavi edici bahçe türü bulunmaktadır (URL1). Terapötik bahçelerin belirli bazı özellikleri mevcuttur. Planlanmış ve programlanmış faaliyetler, erişilebilirliği arttırmak için değiştirilen özellikler, iyi tanımlanmış çevre uzunlukları, bitkiler ve insanlar arasındaki etkileşim, destekleyici koşullar, evrensel tasarım bu özellikler arasında yer almaktadır. Terapötik bahçelerde bitkiler katılımcıların bitkilere dokunması, koklaması gibi deneyimlerden faydalanacağı, erişebilecekleri şekilde yerleştirilmektedir. Bahçe

içindeki etkinlik alanlarının düzenlemesi kişilerin doğa ile etkileşimini artıracak şekilde planlanmaktadır. Aynı şekilde faaliyetlerin bahçe içindeki mekansal planlanması da bu şekilde yapılmaktadır. Terapötik bahçeler kimyasal ilaçlar, herbisitler (zirai ilaçlar) gibi zararlı maddelerden arındırılarak katılımcılar için güvenlik açısından uygun koşullar sağlanmaktadır. Bu bahçeler her yaşta ve özellikteki insanlar için uygun koşullara sahiptir ve hafıza, işitme, dokunma, koku, tat gibi duyarları uyarıcı etkiye sahiptir. Son olarak bahçelerin önemli özelliklerinden biri bahçe içindeki bitkilerle rahat ve bağımsızlığı sağlamaya yardımcı mekanlar oluşturulmaktadır (URL 2).

Hortikültürel terapinin tarihsel gelişimi ele alındığında 1800 ve 1950'li yıllarda engelli bireylerin rehabilitasyonu çoğunlukla o dönemlerde çiftliğin önemli bir parçası olan tarıma dayanmaktadır. Bu rehabilitasyon yöntemi ilk başlarda bireylerin üretim yapmak için çiftlikte çalışmaları ile başlamıştır. Tesiste kalmaya yetecek paraları olmayan insanlar tesiste kalabilmek için tesise bağlı çiftliklerde çalışmaya başlamışlardır. Çiftlikte çalışan kişilerde gözlemlenen değişiklikler ile ilerleyen yıllarda hortikültürel terapi bir meslek alanına dönüşmüştür (Shoemaker, 2014). Dr. Benjamin Rush 1812 yılında yayınladığı Akıl Hastalıkları Üzerine Tıbbi Araştırmalar ve Gözlemler adlı kitabında tarımsal faaliyetlerle birlikte kişilerde fiziksel, duygusal ve psikolojik anlamda da gelişme yaşanabileceğini vurgulamıştır. 1813'te Pensilvanya'da açılan bir merkezde bireyler toprağa sebze ve meyve ekmeğe başlamışlardır. Bahçecilik faaliyetlerinden zihinsel engelli, ruhsal hastalığa sahip bireylerin fayda sağlamanın yanı sıra düşük ekonomik geliri olan kişilerin ve suç işleyen kişilerin iyilik halini gerçekleştirmeye yönelik yararlanıldığı bilinmektedir (Shoemaker, 2014). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hortikültürel terapinin meslek olarak kabul edilme sürecinde de birtakım gelişmeler yaşanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki hastanelerde terapi yöntemleri uygulanmaya başlamıştır. 1936 yılında ise İngiltere'de Mesleki Terapistler Derneği tarafından meslek olarak kabul edilmiştir (McDonald, 1995). 1950'li yıllarda Michigan Eyalet Üniversitesi'nde yüksek lisans programı açılmıştır. 1973 yılında da Amerika Hortikültürel Terapi Derneği kurulmuştur (Ferrini, 2003:78). Hortikültürel terapiye özgü etkinlikler doğrudan bireylerin rehabilitasyonu amacıyla kullanılsa dahi 1800'lü yıllardan itibaren yaşamımızda yer aldığı söylenebilir. Hortikültürel terapi çeşitli ortamlarda uygulanabilme özelliğine sahiptir. Yeşil alanlar, hastaneleri rehabilitasyon merkezleri, bakım merkezleri bu alanlardan bazılarını oluşturmaktadır (Ferrini, 2003:79). Farklı alanlarda yararlanılan hortikültürel terapide gerçekleştirilen bazı faaliyetler şunlardır (Scott, 2017):

- Bitki tohumları ekilmesi, bitkilerin-ağaçların budanması
- Fideleri saksıya ekmek
- Bitkilerin, ağaçların, doğal çevrenin izlenmesi
- Çiçeklerin düzenlenmesi
- Koklama-anlatma oturumları; çiçekleri, bitkileri, meyveleri koklayarak tanımlamayı, anlatmayı içermektedir.
- Doğa el sanatı; yapraklara baskı yapmak, potpuri poşetleri hazırlamak vb.
- Bahçe tartışma grupları; geçmiş mevsimler hakkında konuşmak, bitkilerin Latince isimlerini öğrenmek vb.

- Gruplar halinde geziler yapmak; halka açık parkları, bahçeleri ziyaret etmek

Yukarıda yer alan hortikültürel terapi etkinlikleri bireylerin tüm duyuşsal sistemlerine etki etmektedir. Aynı zamanda doğal çiçek ve bitkilerin kullanımı ile sağlıklı yaşam aktivitelerine olanak veren ve kolay erişilebilir bir uygulama alanı olarak da görölmektedir (Mattew ve ark., 2005; Min ve ark., 2014). Hortikültürel terapi kişilerin sadece yeşil alanda vakit geçirmesi olarak sınırlandırılmamalıdır. Bu çok boyutlu bir süreci kapsamaktadır. Bitkiler ile aktif veya pasif etkileşim psikoterapi, karar verme süreçleri, duyguların ifade edilmesi, bilişsel alan gibi pek çok konuyu içermektedir (Suchocka ve ark., 2018:10). Hortikültürel terapinin bir anlamda geleneksel terapileri/rehabilitasyon yöntemlerini geliştiren bir özelliği de bulunmaktadır. Bahçe faaliyetleri belirli terapötik veya iyileştirici hedeflere ulaşılmasına yardımcı olmak amacıyla bir alan oluşturmaya çalışmaktır (Latkowska, 2008). Terapötik hedeflere ulaşmak için tasarlanan bahçeler bireylerin özerklik duygusunu artırmalarına, sosyal etkileşimlerini güçlendirmelerine, kendini ifade etmelerini desteklemeye, kendileri hakkında olumlu bir bakış açısı kazanmalarına yardımcı olmaktadır (Soga ve ark., 2017). Bu açıdan hortikültürel terapi psikoloji, psikiyatri, sosyal hizmet gibi meslekler için bireylerin, grupların rehabilitasyonu için alışkın olduğumuz, yüz yüze görüşmelerin gerçekteştirildiği görüşme odalarının kullanımından farklı bir alternatif yöntem sunmaktadır. Belirli etkinlikler ile kişilerin sosyal, psikolojik iyilik halini gerçekteştirmeye yönelik uygulamalar yapılmaktadır. Örneğin kişilerin spora yönlendirilmesi, seramik-taş boyama gibi grup çalışmalarına katılımlar, meditasyon, yoga yapmak bunlardan birkaçını oluşturmaktadır. Bu tür etkinliklerde amaç bireylerin sosyalleşmeleri, dikkatlerini başka bir noktaya vermeleri, fiziksel-ruhsal anlamda rahatlamaları olabilmektedir. Hortikültürel terapi de bu tür amaçlar için doğa ve insan arasındaki karşılıklı ilişkiden yararlanmaktadır.

Bu noktadan hareketle insan ve doğa-yeşil alanlar arasında nasıl bir ilişki olduğu ve insanların bu ilişkiden nasıl etkilendiği sorusu ortaya çıkmaktadır. McDowell'a (1997:40-43) göre bahçecilik faaliyetlerinin insanlar üzerindeki etkisini anlamak ilk başta yaşamı, doğanın kendisini ve bizlerin bu yaşamsal döngüye yüklediğimiz anlamı ele almayı gerektirmektedir. Tohum ekmek, tohumun çiçek açtığını, bitkilerin ve ağaçların büyüdüğünü görmek insanlara yaşamın bir amacı olduğunu hatırlatmaktadır. Doğadaki bu gelişimi gözlemllemek bireylere ayrıca umut vermektedir. Bir diğer anlayış doğanın ve insanların birlikte evrenin bir parçası olduğu, birbirlerine bağlı oldukları inanışıdır. Bu düşünceye göre bitkiler ve doğa bireylerin yaşamının bir parçası, yansımasıdır ve bu nedenle bireyler üzerinde olumlu etkiye sahiptirler. Görmez'e (2020:22) göre de doğadaki orman, bitki, ağaç, hayvanlar ve insanlar bir bütün olarak var olmaktadır. Tüm bu canlılar evrende birbirleriyle uyum içinde varlıklarını devam ettirmektedir. Bitkiler, ağaçlar, yeşil alanlar ve insanlar arasındaki ilişkiye dair bir başka bakış açısı da insan sağlığına etkileri üzerinedir. Sağlık kavramı burada daha çok bireylerin bütüncül iyilik haline etkileri anlamında kullanılmaktadır. Doğayla ilişki kurmanın insan sağlığına olumlu etkileri uzun yıllardır tartışılan ve araştırılan bir konudur. Ameliyat olduktan sonra bitki, doğa manzarası gören odalarda kalan hastaların daha hızlı iyileşmesi, daha az ağrı kesici ilaç kullanması, yeşil alanların olduğu bölgelerde yaşayan insanların yeşil alanı daha az olan

mahallelerde oturanlara göre sağlıklarıyla ilgili daha az şikayette bulunmaları ve bedensel, zihinsel sağlıkları ile ilgili daha olumlu geri dönüşler vermeleri bu çalışmalardan bazılarıdır (Steg, Berg ve Groot, 2015:48-52). Doğa ve sağlık arasındaki ilişki hava kalitesindeki artış, fiziksel aktivite, sosyal bağlılık ve stresin azalması gibi alt başlıklara bağlı olarak açıklanmaktadır. Alt başlıkların bu dört faktör ile sınırlı olmadığı ve saldırganlık, suç oranlarında azalma gibi farklı konuların da eklenebileceği belirtilmektedir (Steg, Berg ve Groot, 2015:53). Bu nedenle bitki, ağaçlar ve yeşil alanlardan yararlanmayı içeren hortikültürel terapi doğa ve genel sağlık-iyilik halinin sağlanması arasındaki ilişkide kullanılan bir rehabilitasyon yöntemi olmaktadır.

Bireylerin bütüncül iyilik halini sağlamak için uzun yıllardır bahçecilik faaliyetlerinden yararlanılmaktadır. Doğa ile etkileşim içinde olmanın insan sağlığı üzerindeki olumlu etkileri yadsınamaz bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Yeşil alanlarda bitkiler, ağaçlar aracılığı ile gerçekleştirilen etkinlikler bir amaç doğrultusunda planlanmaktadır. Hortikültürel terapi müracaatçılara yönelik hizmetler ve program yönetiminin planlanması, yapılan çalışmaların kayıt altına alınması ve uygulamaların etik boyutu gibi mesleğin sınırlarını, nasıl hayata geçirilmesi gerektiğinin çerçevesini çizen birtakım standartlardan oluşmaktadır. Amerikan Hortikültürel Terapi Derneği (American Horticultural Therapy Association-AHTA) hortikültürel terapiye ilişkin bazı standartlara yer vermektedir. Hortikültürel terapi toplam yedi standarttan oluşmaktadır. Bu standartlar kısaca aşağıda yer alan bilgileri (Tablo 1) içermektedir:

Tablo 1: Hortikültürel Terapi Standartlar

Standartlar	Standartların İçeriği
Standart 1: Müracaatçı Hizmetlerinin Kapsamı	<ul style="list-style-type: none"> Müracaatçıların fiziksel yönden hareketlilik ve bağımsızlık kazanmasına yönelik program tanıtımı yapılmaktadır. Uygulayıcılar müracaatçıların katılım düzeyini belirlemek için multidisipliner çalışmaktadır. Müracaatçıların ekonomik, kültürel, eğitim, ve sosyal geçmişleri dikkate alınmaktadır. Sorumluluk ve liderlik duygusunun gelişmesi için toplumla etkileşim önemlidir.
Standart 2: Hortikültürel Program Yönetimi	<ul style="list-style-type: none"> Programın etkililiği kuruluşun amacı ve hedefleri ile birlikte değerlendirilmektedir. Program ile aileler, müracaatçılar ve toplum ile iletişim sağlanmaktadır. Programın gerçekleştiği saha ve ekipmanların müracaatçıların sağlığı açısından uygunluğu kontrol edilmektedir.
Standart 3: Belirli Program Hizmetleri	<ul style="list-style-type: none"> Müracaatçılara etkinliklerde fiziksel, bilişsel, duyuşsal alanlarını kullanma fırsatı verilmektedir. Hortikültürel terapi-doğa arasındaki ilişki kurulmakta ve çeşitli aktiviteler için beceri kazanma olanağı sağlanmaktadır.
Standart 4: Bireysel Rehabilitasyon Programı	<ul style="list-style-type: none"> Müracaatçının fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal becerilerine göre planlanmaktadır. Değişen ihtiyaçları gözden geçirmek için belirli aralıklarla gözden geçirilmektedir. Müracaatçı ve ailesinin katılımı sağlanmaktadır.
Standart 5: Belgeleme/Dokümantasyon	<ul style="list-style-type: none"> Değerlendirme verileri, ölçülebilir hedefler (kısa ve uzun vadede) ve hedeflerin değerlendirilmesi ilişkin verilerden oluşmaktadır. Müracaatçının gelişimini, mesleki ve serbest zaman etkinliklerini içeren bir değişim planı hazırlanmaktadır.
Standart 6: Hizmetlerin Planlanması	<ul style="list-style-type: none"> Mevsim koşulları dikkate alınmaktadır. Bahçelerde, seralardaki ürün değişimi dikkate alınarak etkinlik planlaması yapılmaktadır.
Standart 7: Etik Uygulamalar	<ul style="list-style-type: none"> Kişisel haklara, mesleki etik kurallara ve engellilik, ruh sağlığı ile ilgili yasalara uygun olarak hazırlanmaktadır.

Kaynak: Mattson, Merkle, Parrett ve Waliczek, 1993.

Hortikültürel terapi ile ilgili standartlar değerlendirildiğinde sosyal hizmet planlı müdahale süreci ile ortak noktaların olduğu görülmektedir. Müracaatçının fiziksel, bilişsel, duygusal, sosyal durumunun değerlendirilmesi, yapılan planın gözden geçirilmesi, ölçülebilir amaç ve hedeflerin belirlenmesi, sürecin raporlama ile kayıt altına alınması ve etik kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bireylerin ihtiyaçlarının genelci bakış açısıyla ele alınması ve hortikültürel terapinin birbirleriyle ilişkili şekilde gelişim boyutları üzerindeki etkisi sosyal hizmet uygulamalarının amaçları ile örtüştüğünü de göstermektedir.

Adli Sosyal Hizmet/Suç ve Hortikültürel Terapi İlişkisi

Sosyal hizmet en temelde birey, grup ve toplumların iyilik halini sağlamayı, problem çözme becerilerini geliştirmeyi ve kendi kendilerine yeterli hale gelmelerini amaç olarak belirlemiştir. Sosyal bir varlık olarak insanlar fiziksel ve sosyal çevreleri ile sürekli etkileşim halindedir. Bu karşılıklı bağımlılık çerçevesinde kişilerin ve toplumların sosyal işlevselliğini artırmak sosyal hizmetin amaçlarından biridir (Sheafor ve Horejsi, 2014:23). Günümüzde bu algı değişmekle birlikte sosyal hizmet uzmanları çoğunlukla dezavantajlı olarak adlandırılan bireylerle, topluluklarla çalışmaktadır. Suça yönelen kişiler de sosyal hizmetin müracaatçı grupları arasında yer almakta ve adli sosyal hizmet alanı içinde değerlendirilmektedir. NOFSW (National Organization of Forensic Social Work- Ulusal Adli Sosyal Hizmet Derneği)'ye (2020) göre adli sosyal hizmet hem ceza hem medeni hukukla ilgili konuları kapsamaktadır. Suç, boşanma, velayet davaları, ihmal, istismar, şiddet, mağdur hakları gibi geniş bir uygulama alanına sahiptir. Green, Thorpe ve Traupmann (2005) adli sosyal hizmeti suçlular, suçtan etkilenen mağdurlar ve bir nedenle mahkemede bulunan kişilere yönelik bir alan olarak tanımlamışlardır. Sosyal hizmet uzmanları adli sistem içinde genellikle çeşitli nedenlerle toplumsal hukuk kurallarına uymayan, daha önceki rehabilite edici uygulamalara katılmış ancak bunların sonuçsuz kaldığı gruplarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle müracaatçı gruplarının güçlü-zayıf yönlerini değerlendirmek, en fazla yarar sağlayacakları hizmetlere yönlendirmek sosyal hizmet uzmanlarının önemli rolleri arasında yer almaktadır (Cunnigham, 1980; akt. Brennan vd., 1986). Adli sosyal hizmet kendi içinde birçok konuyu kapsamakta, suç alanı da suça sürüklenen kişilerin yaş grupları, suça sürüklenme nedenleri ve rehabilitasyon hizmetleri çerçevesinde oldukça geniş bir çember çizmektedir. Yaş gruplarına, cinsiyete, aile, arkadaş ilişkilerine, okul yaşantılarına, yaşadıkları mahallenin sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine ve daha birçok sistemle etkileşimlerine göre bireylerin suça sürüklenme sebepleri değişebilmektedir. Bu nedenle de suç sadece sosyal hizmet değil, psikoloji, sosyoloji, hukuk gibi farklı disiplinlerin çalışma alanına girmektedir. Bununla ilişkili olarak suç ile ilgili pek çok çalışma bulunmaktadır. Suçun bireysel, ailesel, sosyal ve ekonomik gibi birçok sistem ile etkileşimi nedeniyle bütüncül bakış açısıyla değerlendirilmesi ve müdahale stratejilerinin oluşturulması gereken bir alandır. Örneğin; Kayma ve Gökler (2021)'in 213 suça sürüklenen çocuk ile yaptığı çalışmalarında düşük eğitim seviyesi ve okula devam problemleri yaşayan çocukların daha fazla suç davranışında buldukları ve yaşanan mahalleye, bölgeye göre suç oranlarının değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Suça sürüklenen çocuklarla

ilgili başka bir çalışmada ebeveyn tutumlarından demokratik tutumun, otoriter ve koruyucu ebeveyn tutumuna göre daha düşük olduğu görülmüştür (Şentürk, 2018). Ankara Ceza İnfaz Kurumu'nda yetişkin hükümlülerle yürütülen nitel bir araştırmada hükümlüler suç işleme nedenleri olarak aile ilişkilerinde yaşadıkları sorunları, olumsuz çevre koşulları ve arkadaş ilişkileri, işsizlik, ekonomik sorunları ve öfke problemlerini ifade etmişlerdir (Görgülü ve Cankurtaran Öntaş, 2013). Yetişkin hükümlüler ile yapılan başka bir araştırmada madde kullanımının yalnızlık düzeyi ve benlik saygısı ile ilişkisi incelenmiştir. Madde kullanım bozukluğu olan bireylerin madde kullanım bozukluğu olmayan bireylere göre daha düşük benlik saygısına sahip oldukları belirlenmiştir. Cezaevi öncesinde yalnız yaşamayan ve cezaevi sonrasında ailesi, çevresi ile iletişimini sürdüren bireylerin cezaevine girmeden önce yalnız yaşayan ve cezaevi sürecinde sosyal çevresi ile iletişimi kısıtlı olan kişilere göre kendilerini daha az yalnız hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Bahadır, Mökükcü ve Kalender, 2018).

Bireylerin suça yönelme nedenleri farklılık göstermekle birlikte aile ilişkileri, yaşanan çevrenin sosyo-ekonomik özellikleri gibi faktörlerin çalışmalarda vurgulandığı görülmektedir. Suça sürüklenme nedenleri aynı zamanda bireylere adli sistem içerisinde sunulacak hizmet türleri hakkında yol gösterici olabilmektedir.

Sosyal hizmet uzmanları suçlular ile adli sistem sonrası infaz sürecinde birtakım mesleki uygulamalarda bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının infaz sürecindeki mesleki uygulamalarını belirleyen faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerin başında adli sistem içerisinde sosyal hizmet uzmanlarının görev ve sorumluluklarını belirleyen yasa ve yönetmelikler mevcuttur. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği ve sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarını şekillendiren mevzuatın başında gelmektedir. Örneğin; Denetimli Serbestlik Yönetmeliği'ne (2013) göre denetimli serbestlik uzmanları (sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve sosyolog) hükümlüler ile bireysel görüşmeler ve grup çalışmaları yapmaktadır. Ayrıca hükümlülere yönelik sosyal etkinlikler planlamak ve topluma kazandırılmalarına yönelik çalışmalar gerçekleştirmek yer almaktadır.

Mevzuat ve yönetmelikler dışında sosyal hizmet uzmanlarının suçluların rehabilitasyonu sürecinde uygulamaların dayandığı bazı yaklaşımlar bulunmaktadır. Karataş (2019)'ın da belirttiği gibi adli sistemde yer alan bireylerin suç işleme nedenleri çok boyutlu sorunları ve bu sorunlar arasındaki etkileşimleri içermektedir. Suç alanında aile, arkadaş çevresi, yaşanan bölgenin sosyo-ekonomik özellikleri, bireysel faktörlerden bir veya birçok faktör bir arada ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle suçluların durumları mikro ve makro sistemlerin birlikte değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Sosyal hizmetteki bu bakış açısı genelci sosyal hizmet uygulamasına karşılık gelmektedir. Genelci sosyal hizmet, suçluların suç işleme nedenleri, infaz süreci ve sonrası için bütüncül bir perspektif sunmaktadır. Bunun dışında suç alanında sosyal hizmet uzmanlarının yararlandıkları diğer yaklaşımlar; ekolojik yaklaşım, güçlendirme yaklaşımı ve bilişsel davranışçı yaklaşım olarak ele alınabilir.

Ekolojik sistem yaklaşımının temeli biyoloji bilimine dayanmaktadır. Sosyal hizmet mesleğine yansımaları ise sosyal, fiziksel, kültürel, ekonomik özelliklerin bireyin davranışları ve yaşam olaylarında karşılıklı etkileşim içinde olmasıdır. Kuramın önemli kazanımlarından biri “çevresi içinde birey” yaklaşımı olmuştur (Gitterman, 2009; akt. Teater, 2014). Nicolson ve Ayers (2004)’e göre bireyin sadece kişilik özelliklerinin değil, içinde bulunduğu arkadaş, aile, sosyal çevre gibi sistemler de kişinin davranışlarında etkili olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ekolojik sistem yaklaşımının bireylerin suç işleme nedenleri, içinde buldukları çevredeki sistemlerle etkileşimini değerlendirme noktasında önemli bir yer tutmaktadır. Aile ilişkileri, arkadaş çevresi, okul yaşamı, toplumsal özellikler, kentleşme, yoksulluk gibi birçok faktör bireylerin suça sürüklenmelerine neden olmaktadır (Gökçearslan Çifci, 2017). Ekolojik yaklaşım mikrodan makroya bu sistemlerin bireyi nasıl etkilediğini anlamlandırmaya yardımcı olacak temel bir yaklaşımdır.

Sosyal hizmet uzmanlarının suç alanında uygulamalarının dayandığı bir diğer yaklaşım güçlendirme yaklaşımıdır. Güçlendirme yaklaşımında amaç; müracaatçıların güçlerinin farkına varması ve güçlerini kullanmalarını sağlamaktır (Duyan, 2014:179). Güçlendirme kişisel, kişilerarası ve sosyo politik olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Güçlendirme yaklaşımı sadece bireysel değil toplumsal, sosyal koşullara da odaklanmaktadır (Thompson, 2016:176). Kişilerarası ve sosyo-politik boyutun dikkate alınması suçluların infaz süreci, sonrasında topluma yeniden dönüşlerinde ve suç tekrarının önlenmesinde yol gösterici olmaktadır. Adli sistem içinde hükümlü, tutuklu veya yükümlü olarak bulunan kişilerin işlevsiz aile ilişkileri ve yaşadıkları bölgelerin düşük sosyo ekonomik özelliklere sahip olduğu düşünüldüğünde güçlendirme yaklaşımının boyutlarının geliştirilmesi gerektiği görülmektedir. İnfaz süreci ve sonrasında sosyal destek sistemleri içinde değerlendirebileceğimiz aile ve yakın çevrenin desteği güçlendirmede kişilerarası boyutu ifade etmektedir. Yoksulluk, sosyo-ekonomik eşitsizlik, sosyal dışlanma gibi suça neden olan faktörlerin yoğun olduğu mahallelere yönelik çalışmalar ve bireylerin eğitim, sağlık, iş hizmetlerine erişiminin sağlanması yönündeki uygulamalar sosyo-politik boyut içinde değerlendirilebilir.

Son olarak bilişsel davranışçı yaklaşım, adli alanda sosyal hizmet uzmanlarının yararlandığı kuramlardan bir diğeridir. Bilişsel davranışçı yaklaşım düşünce, duygu ve davranış arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Bilişsel davranışçı yaklaşımda kişilerin sahip olduğu hatalı inanışlara dikkat çekerek uyumsuz düşünce ve davranışların değiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu yaklaşım problem çözme, sosyal beceri, bilişsel yeniden yapılandırma ve rol yapma gibi teknikleri içermektedir (Payne, 2020). Ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutuklulara yönelik bireysel çalışmalar ve grup çalışmaları yürütülmektedir. Ceza infaz kurumlarında Sigara, Alkol, Madde Bağımlılığı Programı (SAMBA), öfke kontrol programı, iletişim becerileri, sorun çözme, stres yönetimi programları yer almaktadır (Akgün, 2020: 385). Bu programlar bilişsel davranışsal yaklaşım kullanılmaktadır (URL3). Hapis cezasına alternatif olarak uygulanan denetimli serbestlik hizmetleri de ceza infaz kurumları ile benzer olarak öfke kontrolü, SAMBA gibi programlar bulunmaktadır (Gönültaş ve Coşkun, 2020).

Suçlulara yönelik rehabilitasyon hizmetleri genel anlamda yukarıda yer alan hizmetleri içermektedir. Bu hizmetler kurumların fiziksel koşulları ile büyük ölçüde yapılandırılmış programlar çerçevesinde belirli bir çizgide gerçekleştirilmektedir. Ceza infaz kurumlarındaki hizmetlere yer verirken kurumların fiziksel özellikleri de dikkate alınmalıdır. Çünkü fiziki unsurlar, personeller, hükümlü-tutuklular ve sunulan hizmetler ceza infaz kurumlarını oluşturmaktadır ve bu unsurlar bir bütün olarak kabul edilmektedir (Elitez, 2020:42). İnfaz sürecindeki bireylere ilişkin uygulamaların özellikle psikososyal boyutu cezaevinin, denetimli serbestliğin ve eğitim evlerinin fiziksel yapısından etkilenmektedir. Bu anlayış sosyal hizmetin ekolojik yaklaşım ile de yakından ilişkilidir. Ekolojik yaklaşımdaki “çevresi içinde birey” kavramı bireyin sadece sosyal değil fiziksel çevresini de değerlendirmektedir. Fiziksel çevre, doğal ve insan eliyle inşa edilmiş çevre olarak ele alınmaktadır (Teater, 2019:33). Bu bağlamda cezaevlerinin fiziksel yapısı bir anlamda insan eliyle oluşturulmuş fiziksel çevre anlamına gelmektedir. Ceza infaz kurumlarının unsurlarından olan fiziksel yapı ve hizmetler, hükümlü-tutuklu bireyleri etkileyen sistemler olarak düşünüldüğünde kurumların fiziksel yapısının psiko-sosyal hizmetlerin verilmiş biçimini etkilediğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu açıdan bakıldığında hortikültürel terapinin suça yönelenlerin rehabilitasyonu sağlamada nasıl bir rol oynayacağı aklı gelmektedir. Oysaki doğa merkezli bir yaklaşım olan ve ekolojik bakış açısıyla oluşturulan hortikültürel terapi gibi müdahale programları geçmiş yıllarda da görülmektedir. Örneğin; İngiltere’de 1980’li yıllarda suça sürüklenen gençlerin cezaevinden uzaklaşması amacıyla açık havada etkinlikleri içeren bir rehabilitasyon programı düzenlenmiştir. Bu program ile gençler diğer insanlarla iletişim ve fiziksel çevre ile ilgili beceriler kazanmışlardır. Ancak hükümet bu tür uygulamalara yatırım yapmak istememiş ve toplumdaki olumsuz koşulları değiştirmek yerine (yapısal değişiklikleri) gençlerin başarısız davranışlarına vurgu yapmıştır. Bu nedenle uygulamalar etkililiğini kaybetmiştir (Dominelli, 2018:16). Oysaki doğa ile iç içe olmanın, yeşil alanlarda yapılan etkinliklerin bireylerin iyilik halini geliştirdiği bilinmektedir (Dadvand vd., 2016; Nutsford, Pearson ve Kingham, 2013). İyilik hali kavramı bireysel, ailesel, topluluk ve toplum düzeyini içermektedir. Aile düzeyinde aile üyeleri arasındaki ilişkilerin niteliğine, toplum düzeyinde ise toplumsal katılım ve eşitlik konularına değinilmektedir (Attepe Özden, Pak ve İçağasioğlu Çoban, 2017:98). Suça yönelen kişiler cezaevlerinin şehir merkezlerine uzak yerlerde yapılması nedeniyle (kampüs cezaevleri) toplumdan, sosyal ilişkilerden uzak kalmaktadırlar. Bunun yanı sıra ikamet ettikleri şehirden başka bir şehre nakilleri olan bireyler aileleri ve sosyal destek ağları ile sınırlı iletişim kurabilmekte veya hiç iletişim sağlayamamaktadır. Düşük sosyo-ekonomik duruma sahip olan ailelerin cezaevlerine ulaşmaları da zorlaşmaktadır (Elitez, 2020:43). Bu durum suça yönelen bireylerin ceza süresinin bitmesinin ardından yeniden toplumla uyum sağlamalarının önündeki engellerden bir tanesidir. Dominelli’ye (2018:17) göre toplumda ait olma ihtiyacı sağlanamadığı zaman yabancılaşma, insanlardan uzaklaşma ve sosyal düzensizliğe neden olan davranışlar görülmektedir. Hortikültürel terapi ise bireysel iyilik haline olumlu etkiye ek olarak grup etkinlikleri aracılığıyla kişilerin sosyalleşmelerine, ortak ilişkiler kurmalarına, sorumluluk almalarına ve kendilerini yeniden ekolojik ve sosyal çevre ile bütün olarak görmelerine yardımcı olmaktadır (Leck, Upton, ve Evans, 2015;

Webber ve diğer., 2015). Bu nedenle suçlularla çalışmada aile ilişkilerinin güçlendirilmesi, toplumsal uyumun sağlanmasına yönelik uygulamaların yapılması oldukça önemlidir. Cezaevinin fiziksel yapısının hem suçlulara yönelik hizmetlerin verilmiş biçimini etkilediği hem de aile ilişkileri, sosyal uyum gibi cezaevi ve sonrasındaki yaşamda bireyler üzerinde önemli etkiye sahip konuları etkilediği görülmektedir.

Hortikültürel terapi farklı disiplinlerin yararlandığı bir terapi yöntemidir. Yeşil alanlarda tohum ekmek veya grup yürüyüşleri yapmak gibi çeşitli etkinlikler şeklinde gerçekleştirilebilen hortikültürel terapi suç dahil olmak üzere birçok alanda uygulama geçmişine sahiptir. Buna rağmen hortikültürel terapinin Türkiye’de suç alanındaki sosyal hizmet uygulamalarında kullanımına rastlanılmamıştır. Barut ve Kara’nın (2020) belirttiği gibi ulusal literatürde çoğunlukla peyzaj mimarlığı alanında çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalar zihinsel, fiziksel engelli yaşlılarla, hastanede tedavi gören çocuklarla ve huzurevleri gibi kurumlarda gerçekleştirilmektedir. Sosyal hizmet açısından bakıldığında suç alanı hortikültürel terapinin uygulanabilmesi için zor bir alan olarak görülebilmektedir. Bu nedenle bir sonraki bölümde hortikültürel terapinin suç alanında nasıl uygulandığına ve bu çalışmaların sonuçlarına yer verilmiştir.

Hortikültürel Terapinin Suç Alanında Kullanımı

Suçlular genellikle bireysel özellikleri, aile yapıları, yaşadıkları çevrenin özellikleri bakımından birbirleriyle benzer özelliklere sahiptirler. Bir önceki bölümde de değinildiği gibi madde kullanımı, şiddet, olumsuz ebeveyn ilişkileri bu ortak noktalardan birkaçını oluşturmaktadır. Hortikültürel terapi suçluların psikososyal iyilik halinin artırılmasına yönelik çalışmalarda destek sağlamaktadır. Bu uygulama ile madde kullanımı, benlik saygısının iyileştirilmesi, sosyalleşme gibi suça yönelenlerin rehabilitasyonunda olumlu sonuçlar vermektedir. Hortikültürel terapi aynı zamanda suça sürüklenen çocuklar, yetişkinler olmak üzere farklı yaş grubundaki bireyler ile uygulama çalışmaları yapılabilmektedir.

Hortikültürel terapinin kullanıldığı alanlardan biri suça yönelen kişilerin yaşadığı problemlerden biri olan madde bağımlılığıdır. 1955 yılında “Patuxent” adındaki tesis madde bağımlılığı problemi olan suçlulara hizmet vermek amacıyla kurulmuştur. Suç işleyen kişilerin yeni olumlu davranışlar edinmeleri, suç tekrarının önlenmesi, baş etme mekanizmalarının geliştirilmesi için iyileştirme programları oluşturulmuştur. Hortikültürel terapi de o dönemde bu amaçlara ulaşmak için oluşturulmuş programlardan biridir. Program bitkilerin çiçek açma dönemleri dikkate alınarak mart-ekim aylarına göre planlanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanının liderliğinde terapi grupları ve bahçe etkinlikleri yapılmaktadır. Bu süreçte suçlulardan faaliyetlere ilişkin düşüncelerini, duygularını not almaları istenmektedir. Programdaki temel işleyiş kirliliğin ve kimyasalların bitkileri yok ettiği ve uyuşturucunun bedenlerine verdiği zarar arasındaki bağlantı üzerinedir (Richards ve Kafami, 1999).

Grup çalışmalarında ise bitkilerin büyümesi ve insanların yaşam döngüleri ile ilgili benzerliğin incelenmesine odaklanılmaktadır. Kendine ve tüm canlılara saygı duymak, işbirliği-ortak

sorumluluklar almak, duygularla, kayıplarla başa çıkabilmek ve suça yol açan davranışlar yerine olumlu davranışların edinilmesi grup çalışmalarının amaçları arasındadır (Richards ve Kafami, 1999: 186).

Suçluların yaşadıkları sorunlardan bir tanesini de depresyon, travma, intihar gibi ruh sağlığı problemleri oluşturmaktadır. Sandel (2004) tarafından yapılan çalışmada hortikültürel terapi faaliyetlerinin sosyal beceri geliştirme, benlik saygısını artırma, kaygıyı ve stresi azaltma üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada hortikültürel terapi ve uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili bazı metaforlara dikkat çekilmiştir. Metaforlardan biri bahçenin organik olması, hiçbir kimyasal içermemesidir. Kimyasal içermeyen bir bahçe sembolü ile gençlerin kimyasal olmayan, sağlıklı bir yaşam arasında ilişki kurmaları ve bunun üzerine yorum yapmaları sağlanmıştır. Aynı zamanda bahçe faaliyetlerinde verim elde etmenin sabır ve çaba gerektirmesi de gençlerin kendi yaşamları ile ilişki kurdukları bir başka noktadır. Uygulamanın bir diğer önemli çıktısı gençler ve aile ilişkileri üzerine olan etkisidir. Ailelerin gençleri ziyaret etmelerinin ve gençlerin yaptıkları etkinlikleri ailelerine anlatmalarının aile ilişkilerini olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir. Uyuşturucu madde kullanımında önemli risk faktörlerinden biri olan aile ile sağlıklı ilişkinin (Öztürk ve ark., 2015; Robin ve Foster, 1989) etkisi düşünüldüğünde önemli bir kazanım olduğu görülmektedir.

Suçta sürüklenen çocukların rehabilitasyonuna yönelik bahçecilik faaliyetlerinden yararlanan bir başka programda da 50 katılımcıya ön test ve son test uygulanmıştır. Bu programa katılan çocukların yaş ortalaması 15'tir ve çoğunluğunu (%72) erkekler oluşturmaktadır. Kurs 16 hafta boyunca devam etmiştir. Bu çalışmada "The Behavior Assessment System for Children" Ölçeği (Çocuklar için Davranış Değerlendirme Sistemi) kullanılmıştır. Ölçekte benlik saygısı, kişiler arası ilişkiler, davranış kontrolü ve okula karşı tutum alt boyutları yer almaktadır (Cammack, Waliczek ve Zajick, 2002). McGuinn ve Relf'in (2001) hortikültürel terapinin suça sürüklenen çocuklar üzerindeki etkisi ile ilgili başka bir çalışma da şartlı tahliye olan ve 14-16 yaş aralığındaki erkekler katılımcı olmuştur. Programa şartlı tahliye olan ve lisede okuldan uzaklaştırılan/atılan altı genç katılmıştır. Programın uygulama öncesi ve sonrası tutum değişikliğine etkisini belirlemek için bazı ölçme araçlarından yararlanılmıştır. Çalışmada "Social Bond Test (Sosyal Bağ-İlişki Testi)" kullanılmıştır. Kullanılan ölçek; okul, öğretmenler, akranlar ve benlik saygıları hakkındaki görüşler olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır. Araştırmacı tarafından bu kategorilere ek olarak çevresel tutumlar boyutu da eklenmiştir. Okul, gençlerin okul hakkındaki görüş ve tutumlarını ele almaktadır. Öğretmen boyutu, öğretmenlere saygı, tutum ve öğretmenlere bağlılık konusunu içermektedir. Benlik saygısı ile ilgili sorular, gençlerin kendileri ve başarı potansiyelleri hakkındaki görüşlerini ele almaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre; hortikültürel terapi programı gençlerin okula olan bağlılıklarını güçlendirmiş (%54-%75), gençler öğretmenlerine karşı daha olumlu bir tutum sergilemeye başlamıştır (%53-%83) ve kendilerine daha fazla inanmaya başlamışlardır. Amerika'nın Kentucky eyaletinde bulunan bir cezaevinde ise bahçecilik faaliyetlerinin suçlular üzerindeki etkisini araştıran bir başka çalışmada Semptom Kontrol Listesi-90 (Symptom Checklist 90) ölçme aracı kullanılmıştır. Ölçme aracı somatizasyon, obsesif kompulsif bozukluk, kişilerarası duyarlılık; depresyon, anksiyete,

fobik kaygı, düşmanlık gibi psikolojik semptomlara yönelik ifadeleri içermektedir. 63 kişi ile yapılan araştırmanın sonucunda; hortikültürel terapinin obsesif kompulsif bozukluk ve anksiyete dışındaki semptomlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır (Granger, 2017).

Madde bağımlılığı, depresyon, travma, kaygı gibi suçluların farklı problemlerine yönelik hortikültürel terapinin uygulandığı görülmektedir. Suçluların rehabilitasyonuna yönelik önemi bir diğer konu da topluma yeniden kazandırılmaları ve bununla ilişkili olarak geleceğe bakışlarıdır. Bahçecilik faaliyetlerinin hükümlülerin gelecek planlarına etkisini araştırmak amacıyla yapılan bir çalışmada sera uygulamalarından yararlanılmıştır. Laichter'in (2008) çalışmasında cezaevindeyken sera programına katılan 15 kişi ve daha önce programa katılan kişiler ile görüşülmüştür. Sera programı, bahçecilik terapisi, botanik eğitimi, bahçelerin bakımını içermektedir. Programın hedefleri arasında kişilere somut beceriler kazandırmak ve istihdam yoluyla topluluk duygusunu teşvik etmek yer almaktadır. Program, suçluların doğal çevreyle ilişki kurarak bireylerin yer ve mekan arasında ilişki kurmasına yardımcı olmaktadır. Toplanan 50 anketin sonuçlarına göre; kişilerin %95,3'ü öğrenmeye olan ilgilerinin arttığını, %40'ı "daha fazla şey öğrendikten sonra bu becerileri kariyer için kullanmayı umduklarını" söyledi ve %25'ten fazlası "bu bana istersem yeni şeyler öğrenebileceğimi gösterdi." cevabını vermiştir. Fiziksel olarak nasıl hissettikleri ile ilgili değerlendirmede ise; %46'sı "rahat ve daha az endişeli " hissettiklerini söylemiştir. %50'sinden fazlası ise bu derslerin kendilerine "bir mesleği sürdürme konusunda bilgi ve güven sağladığını" belirtmiştir.

Yapılan çalışmalardan hortikültürel terapinin suça yönelen kişilerin rehabilitasyonunda etkili olduğu görülmektedir. Bu etkiler kişisel, ailesel, grup ve toplum olarak sınıflandırılabilir. Benlik saygısının, baş etme becerilerinin artırılması, kaygı, depresyon gibi belirtilerin azaltılması, grup bilincinin oluşması, ortaklaşa çalışma becerilerinin geliştirilmesi, aidiyet duygusunun artması ve ileriye dönük olarak kişiye istihdam olanağı sağlaması hortikültürel terapinin bireyi birçok konuda olumlu katkı sunduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Adli sosyal hizmet alanında infaz süreci ve sonrasına yönelik sosyal hizmet müdahalelerinin temel amacı çevresi içinde birey anlayışı ile birey ve çevresindeki sistemleri değerlendirerek suça neden olan faktörlerin azaltılması veya ortadan kaldırılmasıdır. Adli sistemde infaz sürecindeki kişilerin rehabilitasyonu adli mekanizma içinde cezaevleri, denetimli serbestlik kurumlarında ve eğitim evlerinde yürütülmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar suç konusunun birçok etmene bağlı olarak geliştiğini göstermektedir. Kişisel faktörler, aile ilişkileri, çevresel koşullar bu etmenler kapsamında değerlendirilmektedir. Suçun nedenlerinin birçok farklı ve birbiriyle ilişkili faktörlere bağlı olması suçluların rehabilitasyon sürecinin önemini artırmaktadır. Rehabilitasyon sürecinde uygulanan yöntemler ise kurumların fiziksel, yönetsel koşulları ve suç oranlarının artması sonucunda belirli programlarla sınırlı kalmaktadır. Adli alanın kendi içindeki kapalı yapısı sosyal hizmet uygulamalarını da şekillendirmektedir.

Sosyal hizmet alanında henüz ön planda olmayan, ancak kökeni Orta Çağ dönemlerine kadar uzanan hortikültürel terapi etkili rehabilitasyon yöntemlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hortikültürel terapi doğa ve insan ilişkisini, bu ilişkideki karşılıklı bağlılığı temel alarak bireylerin iyilik halini sağlamayı amaçlayan bir yöntemdir. Ağaçlar, parklar, ormanlık alanlar, bitkiler hortikültürel terapinin başlıca unsurları arasında yer almaktadır. Ayrıca insanların bilişsel, fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Farklı gelişim boyutlarına ve bireyin iyilik hali üzerindeki olumlu etkisi hortikültürel terapinin sosyal hizmet alanında kullanımını kolaylaştırmaktadır. Son yıllarda ekolojik, çevresel bozulmaların etkisinin daha fazla görülmesiyle, teknolojik gelişmelerin artması ve hızlı tüketim gibi birçok nedenden dolayı doğa, yeşil alanların önemi ve insan sağlığı üzerindeki etkileri gibi konular gündeme gelmeye başlamıştır.

Hortikültürel terapiden engellilik, yaşlılık, ruhsal hastalıklar gibi birçok alanda yararlanılmaktadır. Suç da bu önemli alanlardan biridir. Bireylerin benlik saygılarını, kişilerarası ilişkileri, aile içi iletişimi artırmaya yardımcı olması suçluların rehabilitasyonunda oldukça önemli görülmektedir. Bunun yanı sıra madde kullanımının etkileri noktasında doğadaki unsurların metafor olarak kullanılması, bahçe, bitki bakımının, ekim yapmanın bir yere ait olma, sorumluluk alma üzerindeki katkısı suçluların topluma yeniden dönüşlerinde kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır.

Adli sistemde bireyin yeniden suç işlemesini önlemeye yönelik mikro, mezo ve makro çalışmalar bütüncül şekilde ele alınmalıdır. Bireyin sosyal destek ağları, sosyal ilişkileri güçlendirilmeli ve topluma dönüş sonrasında hizmetlere erişimleri sağlanmalıdır. Suça neden olan faktörlerin iyileştirilmesi ve suç tekrarının önlenmesinde hortikültürel terapinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışma ile özellikle adli sosyal hizmet uygulamalarındaki benlik saygısının artırılması, grup çalışmaları ile sosyal ilişkilerin, iletişim becerilerinin gelişmesi, öfke kontrolünün sağlanması ve toplumsal aidiyetin artırılmasına yardımcı faaliyetler ile hortikültürel terapinin bu yöndeki olumlu etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak suç alanında yeni yöntemlerin denenmesinde hortikültürel terapinin sosyal hizmet uygulamaları açısından etkili bir yöntem olacağı düşünülmektedir.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgün, R. (2020). *Cezaevi Sosyal Hizmeti*. Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale (Ed.:Elitez, D. ve Gönültaş, M.B.) içinde 377-387. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Amerikan Horticultural Therapy Association. Horticultural therapy. Erişim Adresi: <https://www.ahta.org/what-is-horticultural-therapy>, Erişim Tarihi: 15.06.2021
- Annerstedt, M. ve Wahrborg P. (2011). Nature-assisted therapy: Systematic review of controlled and observational studies. *Scandinavian Journal of Public Health*, 39, 371–388.
- Ascencio, J. (2018). Offenders, work, and rehabilitation: Horticultural therapy as a social cognitive career theory intervention for offenders. *Journal of Therapeutic Horticulture*, 28(1), 21-28.

- Attepe Özden, S., Pak, M.D., ve İçağasıoğlu Çoban, A. (2017). Sosyal hizmette iyilik hali kavramı. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 87-104.
- Bahadır, E., Mökükcü, M.K., ve Kalender, B. (2018). Madde kullanım bozukluğunun hükümlülerin benlik saygısı ve yalnızlık düzeylerine etkisinin incelenmesi: Samsun Vezirköprü M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 11, 137-149.
- Barut, B. ve Kara, Y. (2020). Ekolojik sosyal hizmet perspektifinden hortikültürel terapi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 218-240.
- Brennan, T.P., Gedrich, A.E., Jacoby, S.E., Tardy, M.J. ve Tyson, K.B. (1986). Forensic social work: Practice and vision. *The Journal of Contemporary Social Work*, 340-350.
- Cammack, J., Waliczek, T.M., ve Zajicek, M.C.(2002). The green brigade: The psychological effects of a community-based horticultural program on the self-development characteristics of juvenile offenders. *HortTechnology*, 12(1), 82-86.
- Chan, H.Y., Man Ho, R.C., Mahendran, R., Siang, K., Wai, W., Tam, S., Rawtaer, I., Tan, C.H., Larbi, A., Feng, L., Sia, A., Kian-Wee, M., Gan, G.L., ve Kua, E.H. (2017). Effects of horticultural therapy on elderly' health: protocol of a randomized controlled trial. *BMC Geriatrics*, 17, 192.
- Dadvand, P., Bartoll, X., Basagana, X., Dalmau-Bueno, A., Martinez, D., Ambros, A., Cirach, M., Triguero-Mas, M., Gascon, M., Borrell, C. ve Nieuwenhuijsen, M. (2016). Green spaces and general health: Roles of mental health status, social support, and physical activity. *Environment International*, 91, 161–167.
- Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği. (2013). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130305-7.htm>, Erişim Tarihi: Erişim Tarihi: 02.10.2021
- Dominelli, L. (2018). *Yeşil Sosyal Hizmet Çevre Krizlerinden Çevresel Adalet* (Çev. Ed.: İçağasıoğlu Çoban, A.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Duyan, V. (2014). *Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- Elitez, D. (2020). *Ceza İnfaz Kurumları*. Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale (Ed.:Elitez, D. ve Gönültaş, M.B.) içinde 41-63. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Ferrini, F. (2003). Horticultural therapy and its effect on people's health. *Advances in Horticultural Science*, 17(2), 77-87.
- Gökçearslan Çifci, E. (2017). *Suçun Yolculuğu*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Gönültaş, M. B. ve Coşkun, H. (2020). *Adli Sosyal Hizmette Süreçler ve Sosyal Hizmet Uzmanının Görevleri*. Adli Sosyal Hizmet Teoriden Pratiğe (Ed. Akgün, R.) içinde 133-168. Ankara: Nika Yayınevi.
- Görgülü, T., ve Cankurtaran Öntaş, Ö. (2013). Hükümlülerin suç davranışının nedenlerine ve suç davranışı risk faktörlerine ilişkin düşünceleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 59-82.
- Görmez, K. (2020). *Çevre Sorunları*. (5. baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.

- Granger, K.V. (2017). Grow where you are planted: The use of gardening as offender rehabilitation in prison. Master Thesis, Eastern Kentucky University.
- Green, G., Thorpe, J. ve Traupman, M. (2005). The sprawling thicket: Knowledge and specialisation in forensic social work. *Australian Social Work*, 58(2), 142-153.
- Howarth, M.L., Withnell, N., McQuarrie, C., ve Smith, E. (2016). The influence of therapeutic horticulture on social integration. *Journal of Public Mental Health*, 1-11.
- Im, E.A., Park, S.A. ve Son, K.C. (2018). Developing evaluation scales for horticultural therapy. *Complementary Therapies in Medicine*, 37, 29-36.
- Karataş, Z. (2019). *Adli Sosyal Hizmet Müdahalesi: Yaklaşımlar ve Yöntemler*. Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale (Ed.:Elitez, D. ve Gönültaş, M.B.) içinde 284-303. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kayma, D. ve Gökler, R. (2021). Suça sürüklenen çocukların sosyodemografik özellikleri ile suç ilişkisinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 1-10.
- Laichter, A. (2008). Reentry and the role of bridged programming: reconnecting former prisoners and their communities. Master Thesis, Columbia University.
- Latkowska M.J., 2008, Hortitherapy-rehabilitation and therapy through work in the garden. *Zesz. Probl. Post. Nauk Roln. Wyd. SGGW, Warszawa*, 525, 229- 235.
- Leck, C., Upton, D. and Evans, N. (2015). Growing well-beings: The positive experience of care farms. *British Journal of Health Psychology*, 20, 745-762.
- Lee, A.Y., Kim, S.Y., Kwon, H.J. ve Park, S.A. (2021). Horticultural therapy program for mental health of prisoners: Case report. *Integrative Medicine Research*, 1-8.
- Mattew W, Jonathan W, Francois H, Ana M, Mariano JR (2005) Effect of horticultural therapy on mood and heart rate in patients participating in an inpatient cardiopulmonary rehabilitation program. *J Cardiopulm Rehabil*, 25, 270-274.
- Mattson, R.H., Merkle, J., Parrett, L. ve Waliczek, T. (1993). Proposed horticultural therapy standards of practice. *Journal of Therapeutic Horticulture*, 7, 41-48.
- McDonald, J. (1995). A comparative study of the horticultural therapy professions in the United Kingdom and the United States of America. Master's thesis, University of Reading.
- McDowell, J.M. (1997). The role and application of horticultural therapy with institutionalized older people. McGill University, The School of Social Work Faculty of Graduate Studies and Research. Montreal, Canada.
- McGuinn, C., ve Relf, P.D. (2001). A profile of juvenile offenders in a vocational horticulture curriculum. *HortTechnology*, 11(3), 427-433.
- Min, S., Ha, Y.J., Kang, J.H. ve Kang, H.Y. (2014). The effects of horticultural therapy on the well-being and hope of women in Rural Korea. *Journal of Nursing and Care*, 3(6).
- National Organization of Forensic Social Work. (2020). What is forensic social work? Erişim Adresi: <https://www.nofsw.org/what-is-forensic-social-work-1>, Erişim Tarihi: 16.06.2021.
- Nicolson, D. ve Ayers, H. (2004). *Theoretical Approaches to Adolescent Problems*. In: Adolescent

- Problems (2nd Ed.), London: David Fulton Publishers. 19-38.
- Nutsford, D., Pearson, A. L. and Kingham, S. (2013) An ecological study investigating the association between access to urban green space and mental health. *Public Health*, 127, 1005–1011.
- Öztürk, Y.E., Kırılıoğlu, M., Kıraç, R. (2015). Alkol ve madde bağımlılığında risk faktörleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 18, 97-118.
- Payne, M. (2020). Modern Sosyal Hizmet Kuramı. (Çev. Ed.: Karataş, K.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Predny M. ve Relf, P.D. (2000). Perspectives on intergenerational horticultural therapy. *Journal of Therapeutic Horticulture*, 11, 26-31.
- Rice, J.S. ve Remy, L.L. (1994). Evaluating horticultural therapy: The ecological context of urban jail inmates. *Journal of Offender Rehabilitation*, 203-224.
- Richards, H.J. ve Kafami D.M. (1999). Impact of Horticultural therapy on vulnerability and resistance to substance abuse among incarcerated offenders. *Journal of Offender Rehabilitation*, 29, 183-193.
- Robin, A.L., ve Foster, S. (1989). *Negotiating Parent Adolescent Conflict: A Behavioral- Family Systems Approach*. New York: The Guilford Press.
- Sandel, M. H. (2004). Therapeutic Gardening in Long-Term Detention Settings. *Journal for Juvenile Justice Services*, 19, 123-131.
- Scott, T.L. (2017). Horticultural therapy. Encyclopedia of Geropsychology içinde (161-165). (Ed: Nancy, A. P). Springer.
- Sheafor, B.W., ve Horejsi, C.J. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması: Temel Teknikler ve İlkeler*. (Çev. Ed.: Çiftçi, D.B.) Ankara: Nika Yayınevi.
- Shoemaker, C. (2014). Horticultural therapy. *Encyclopedia of Food and Agricultural Ethics*, 1-6.
- Siu, A.M.H., Kam, M. ve Mok, I. (2020). Horticultural therapy program for people with mental illness: A mixed-method evaluation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 711-726.
- Soga, M., Gaston, K.J., ve Yamaura, Y. (2017). Gardening is beneficial for health: A meta-analysis. *Preventive Medicine Reports*, 5, 92–99.
- Steg, L., Berg, A.E., ve Groot, J.I.M. (2015). *Çevre Psikolojisi* (Çev.Ed.:Ciceralli, L.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Suchocka, M., Kosiacka-Beck, E., Myszkka, I. ve Niewiarowska, A. (2019). Horticultural therapy as a tool of healing persons with disability on an example of Support centre in Kownaty. *Ecological Questions*, 30(2), 7–18.
- Şentürk, Ş. (2018). Suça sürüklenmiş çocuklarda ana-baba tutumları ve suçun nedenleri. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 38-48.
- Teater, B. (2014). *Social work practice from an ecological perspective*. CW Lecroy (Ed.), Case studies in social work practice. Erişim Adresi: [https://www.researchgate.net/publication/264932867]. Erişim Tarihi: 20/10/2021.

- Teater, B. (2019). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri* (2. Baskı). (Çev. Ed.: Karatay, A.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Thompson, N. (2016). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak*. (Çev:Hatiboğlu Eren, B. ve Cankurtaran Öntaş, Ö.). Ankara: Dipnot Yayınevi.
- Twill, S.E., Purvis, T. ve Norris, M. (2011). Weeds and seeds: Reflections from a gardening project for juvenile offenders. *Journal of Therapeutic Horticulture*, 21(1), 6-17.
- URL1: Definitions and Positions. Erişim Adresi:<https://www.ahta.org/what-is-horticultural-therapy>.
- URL2:Therapeutic Garden Characteristics. Erişim adresi:https://www.ahta.org/assets/docs/therapeuticgardencharacteristics_ahtareprintpermission.pdf
- URL3: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. Psikososyal Programlar. Erişim adresi: <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/psiko-sosyal-servis>
- Webber, J., Hinds, J. and Camic, P. M. (2015). The well-being of allotment gardeners: A mixed methodological study. *Ecopsychology*, 7, 20–28.